

POSTANOWIENIE

Dnia 13 czerwca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Stępka (przewodniczący)

SSN Dariusz Świecki (sprawozdawca)

SSN Marek Pietruszyński

Protokolant Anna Kuras

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Andrzeja Pogorzelskiego
w sprawie **R. R.**

skazanego z art. 209 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 13 czerwca 2019 r.,

kasacji, wniesionej przez Ministra Sprawiedliwości - Prokuratora Generalnego
na niekorzyść skazanego

od postanowienia Sądu Okręgowego w L.

z dnia 31 sierpnia 2017 r., sygn. akt V Kz [...],

utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w O.

z dnia 5 czerwca 2017 r., sygn. akt II Ko [...],

**uchyła zaskarżone postanowienie i utrzymane nim w mocy
postanowienie Sądu Rejonowego w O.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w O. z dnia 24 listopada 2015 r., sygn. akt II K [...], R. R. został uznany za winnego tego, że: w okresie od 7 grudnia 2014 roku do 3 lipca 2015 roku w miejscowości B. woj. [...], uporczywie uchylał się od wykonania ciążącego na nim z mocy ustawy obowiązku opieki poprzez niełożenie na utrzymanie córki E. B., przez co naraził ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. przestępstwa z art. 209 § 1 k.k.,

za co wymierzono mu karę 6 miesięcy ograniczenia wolności, zobowiązując go do wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 24 godzin w stosunku miesięcznym. Nadto, zobowiązano oskarżonego do wykonywania ciężącego na nim obowiązku łożenia na utrzymanie córki E. B. oraz na poczet orzeczonej kary zaliczono okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie, zwalniając oskarżonego od kosztów sądowych.

Wyrok ten uprawomocnił się bez zaskarżenia w dniu 5 grudnia 2015 r.

W związku z nowelizacją art. 209 k.k., dokonaną na mocy ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2017 r., poz. 952), Sąd Rejonowy w O. postanowieniem z dnia 5 czerwca 2017 r., wydanym na podstawie art. 15 § 1 k.k.w. w zw. z art. 4 § 4 k.k., umorzył w całości postępowanie wykonawcze w sprawie o sygn. akt II K [...].

Po rozpoznaniu zażalenia prokuratora na to postanowienie, Sąd Okręgowy w L., postanowieniem z dnia 31 sierpnia 2017 r., utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie.

Od prawomocnego postanowienia z kasacją, wniesioną w całości na niekorzyść skazanego, wystąpił Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny. Zarzucił mu rażące i mające istotny wpływ na treść postanowienia naruszenie przepisów art. 15 § 1 k.k.w. w zw. z art. 4 § 4 k.k., polegające na wyrażeniu błędnego poglądu, że w wyniku nowelizacji Kodeksu karnego, dokonanej na mocy ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2017 r., poz. 952), niekaralne stają się zachowania polegające na uchylaniu się od obowiązku alimentacyjnego, w których w opisie tego czynu, jako źródło obowiązku alimentacyjnego wskazano jedynie ustawę, co doprowadziło do wydania prawomocnego postanowienia o umorzeniu postępowania wykonawczego przeciwko R. R., skazanemu prawomocnie za czyn z art. 209 § 1 k.k., podczas gdy w zakresie znamienia „obowiązku”, o którym mowa w przepisie art. 209 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 31 maja 2017 r., mieści się istnienie podstawy ustawowej, z której obowiązek ten wynika, a określenie jego wysokości orzeczeniem, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową,

konkretyzuje jedynie wysokość tego obowiązku, mającego swoje pierwotne źródło właśnie w ustawie, a zatem czyn przypisany skazanemu prawomocnym wyrokiem w całości realizuje znamiona czynu zabronionego pod groźbą kary również w rozumieniu przepisów obecnie obowiązujących.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się zasadna.

Rację przyznać bowiem należy skarżącemu, gdy podnosi, że Sądy obu instancji wyraziły błędny pogląd prawny, iż nie jest obecnie penalizowany czyn polegający na uchylaniu się od łożenia na utrzymanie uprawnionych osób w wykonaniu obowiązku, którego źródłem jest ustawa, w konsekwencji czego błędnie przyjęły, że skazanie R. R. wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w O. z dnia 24 listopada 2015 r., sygn. akt II K [...] ulega zatarciu, a więc należało umorzyć postępowanie wykonawcze prowadzone w tej sprawie.

Nie może jednak budzić wątpliwości, że również po dniu 31 maja 2017 r., kiedy to weszła w życie powołana wcześniej ustawa z dnia 23 marca 2017 r., która nadała obecne brzmienie art. 209 § 1 k.k., ustawa wciąż stanowi jedno ze źródeł obowiązku alimentacyjnego, a przy tym obowiązek ten musi zostać skonkretyzowany co do jego wysokości w orzeczeniu sądowym, ugodzie zawartej przed sądem albo innym organem lub w innej umowie. Dokonane zmiany legislacyjne nie oznaczają, że nastąpiła dekryminalizacja wszystkich zachowań polegających na niewykonywaniu obowiązku alimentacyjnego, którego źródłem jest ustawa. Częściowa dekryminalizacja nastąpiła jedynie w odniesieniu do takich zachowań sprawców, wobec których obowiązek alimentacyjny nie został określony co do wysokości w orzeczeniu sądu, ugodzie lub umowie. Powyższe stanowisko zostało już zaprezentowane i wsparte przekonującą argumentacją w uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2018 r., I KZP 10/17 (OSNKW 2018, z. 3, poz. 24). Do szczegółowych wywodów tam zawartych należy się w tym miejscu jedynie odwołać, jako że Sąd Najwyższy w składzie niniejszym w pełni je aprobuje, a przy tym zbyteczne byłoby powielanie ich w niniejszym uzasadnieniu.

Wskazać zaś trzeba, że w motywacyjnej części powołanego postanowienia Sądu Najwyższego słusznie podkreślono, że ocena dokonywana na potrzeby

zastosowania art. 4 § 4 k.k. sprowadza się do ustalenia, czy czyn objęty prawomocnym wyrokiem jest nadal czynem zabronionym pod groźbą kary w nowej ustawie. Ocena ta nie może ograniczać się jednak do analizy ustalonego w wyroku opisu czynu zabronionego, gdyż ten - siłą rzeczy - ma odpowiadać przepisowi karnemu sprzed jego zmiany. Uwzględnić musi ona bowiem całokształt czynu, który był przedmiotem osądu i przypisania przestępstwa. Przepis art. 4 § 4 k.k. nakazuje jedynie ustalić, czy czyn objęty wyrokiem jest nadal czynem zabronionym pod groźbą kary. Porównaniu podlega więc nie zespół ustawowych znamion określony w obu ustawach, a to czy konkretne przestępstwo, rozumiane jako zachowanie będące zdarzeniem historycznym, którego dotyczy prawomocny wyrok, jest nadal zabronione przez ustawę, która weszła w życie po uprawomocnieniu się orzeczenia.

Przenosząc te rozważania na grunt niniejszej sprawy stwierdzić trzeba, że w stosunku do R. R. nastąpiło skonkretyzowanie obowiązku alimentacyjnego poprzez wydanie stosownego orzeczenia sądowego. Z materiałów sprawy jednoznacznie wynika bowiem, że na mocy wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w K. VIII Zamiejskowy Wydział Rodzinny i Nieletnich z siedzibą w O. z dnia 18 czerwca 2014 r., sygn. akt VIII RC [...], alimenty od R. R. ustalone ugodą zawartą przed Sądem Rejonowym w O. w dniu 30 kwietnia 2012 r., w sprawie o sygn. akt III RC [...] na rzecz jego małoletniej córki E. B. w kwocie po 350 zł miesięcznie zostały podwyższone z dnia 24 kwietnia 2014 r. do kwoty po 450 zł miesięcznie (k. 13-14).

Skoro zatem obowiązek alimentacyjny wobec R. R. został skonkretyzowany co do jego wysokości w orzeczeniu sądowym, to czyn skazanego także w świetle nowego brzmienia art. 209 § 1 k.k. stanowi występki określony w tym przepisie. W tym stanie rzeczy, wbrew stanowisku wyrażonemu przez orzekające Sądy, wejście w życie przywołanej wcześniej nowelizacji nie spowodowało skutku, o jakim mowa w art. 4 § 4 k.k. Wadliwe w zaskarżonym postanowieniu było ograniczenie się przy ocenie kwestii zastosowania powyższego przepisu jedynie do opisu czynu przypisanego skazanemu w prawomocnym wyroku, zamiast uwzględnienia całokształtu zachowania skazanego w znaczeniu historycznym. Takiego zachowania dotyczy przecież prawomocny wyrok. Okoliczność, że opis

czynu nie zawiera wszystkich obecnie wymaganych znamion nie może mieć w tej sytuacji przesądzającego charakteru, skoro miał on odpowiadać (i odpowiadał) opisowi przestępstwa przed zmianą ustawy. W orzecznictwie podkreśla się zasadnie, że badając kwestię depenalizacji sąd nie może poprzestać jedynie na sprawdzeniu, czy opis czynu przypisanego sprawcy w wyroku ograniczał się do stwierdzenia, że obowiązek alimentacyjny wynikał z ustawy, ale musi ustalić, także na podstawie badania akt głównych sprawy, czy ten obowiązek był również określony co do wysokości w wymaganej nową ustawą formie (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2018 r., IV KK 446/18, LEX nr 2583089). W rozpatrywanej sprawie należało więc zapoznać się z dokumentacją zalegającą w aktach sprawy.

W świetle powyższego podniesiony w kasacji zarzut rażącego naruszenia art. 15 § 1 k.k.w. w zw. z art. 4 § 4 k.k. musi zostać oceniony jako zasadny. Stwierdzone uchybienie miało przy tym niewątpliwie istotny wpływ na treść zaskarżonego postanowienia, skoro doprowadziło do niezasadnego umorzenia postępowania wykonawczego. Dlatego też koniecznym stało się uchylenie zaskarżonego postanowienia i utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w O., a nie wyłącznie zaskarżonego postanowienia, jak wskazywał skarżący, w swoim niewiążącym Sąd Najwyższy, wniosku kasacji.

Kierując się powyższym, Sąd Najwyższy orzekł, jak w postanowieniu.

aw